

Віктор ОСАДЧИЙ,
orcid.org/0000-0003-1197-7506
старший викладач кафедри гуманітарних наук, культури і мистецтва
Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського
(Кременчук, Полтавська область, Україна) osadchiykrnu3@ukr.net

ПЕРША ВИСТАВКА КАРТИН У КРЕМЕНЧУЦІ В 1914 РОЦІ

Професійне художнє мистецтво має надзвичайний вплив на формування культурного простору, забезпечуючи доступ до культурних цінностей і задовольняючи художні, гносеологічні, ціннісно-орієнтовані потреби суспільства. Дослідження сучасного мистецького життя не можливе без з'ясування історичного досвіду митців минулого, що й дає змогу сформуванню уявлення про широку картину образотворчого мистецтва, його особливості та закономірності, принципи становлення.

Актуальності набувають і особливості та тенденції регіонального художнього життя минулого, що зумовлене необхідністю надати науково-систематизований, хронологічно обґрунтований аналіз культурно-мистецького простору країни загалом. Процес становлення художнього життя Кременчука є відображенням загальних тенденцій української мистецької палітри, проте є не досить вивченим, тому потребує ґрунтовних досліджень та узагальнень.

Важливим складником художньо-мистецької практики є виставкова діяльність, адже творче становлення митця не можливе без постійної взаємодії з глядачем, обміну творчими ідеями. Перша виставка картин у Кременчуці стала віддзеркаленням тогочасного мистецького життя Києва й загалом України. Організаторам експозиції вдалося зібрати роботи художників різних об'єднань та груп в одному виставковому просторі. Роботи яскравого представника українського авангарду О. Богомазова, ранні роботи новатора української сценографії А. Петрицького, твори учнів та випускників С-Петербурзької АМ І. Дряпochenка, Є. Вжеща, Д. Ільченка, П. Левченка, В. Менка, І. Селезньова, роботи засновників та учасників Товариства київських художників К. Бахтіна та М. Холодовського, учасників виставки «Кільце» Г. Курнакова та К. Мальцева, студентів і випускників КХУ стали свого роду «малою ретроспекцією» тогочасного мистецького простору, насамперед Києва. Виставка в Кременчуці об'єднала традиції та новаторство тогочасного мистецтва й стала яскравою подією в художньо-житті Кременчука першої третини ХХ ст.

Ключові слова: художнє мистецтво, художня виставка, Кременчук, К. Бахтін, О. Богомазов, Є. Вжещ, І. Дряпochenко, Д. Ільченко, Г. Курнаков, П. Левченко, К. Мальцев, В. Менк, А. Петрицький, М. Холодовський.

Viktor OSADCHYI,
orcid.org/0000-0003-1197-7506
Senior Lecturer at the Department of Humanities, Culture and Art
Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University
(Kremenchuk, Poltava region, Ukraine) osadchiykrnu3@ukr.net

THE FIRST EXHIBITION OF PAINTINGS IN KREMENCHUK IN 1914

Professional art has a huge impact on the formation of the cultural space, providing access to cultural values and meeting the artistic, epistemological, value-oriented needs of society. The study of the modern art life is not possible without clarifying the historical experience of artists of the past, which gives the opportunity to form an idea of the broad picture of art, its features and patterns and principles of formation.

The peculiarities and tendencies of the regional artistic life of the past, due to the need to provide a scientifically systematized, chronologically substantiated analysis of the cultural space of the country as a whole, also become relevant. Despite the fact that the process of formation of Kremenchuk's artistic life is a reflection of the general tendencies of Ukrainian artistic life, it is not sufficiently studied and needs thorough research and generalizations. An important component of the artistic practice is exhibition activity, because the creative development of the artist is impossible without interaction with the audience, exchange of the creative ideas.

The first exhibition of paintings in Kremenchuk was a reflection of the artistic life of Kyiv and Ukraine in general. The organizers of the exhibition managed to gather the works of artists from different associations and groups in one exhibition space. Works by a prominent representative of the Ukrainian avant-garde O. Bohomazov, early works by the innovator of Ukrainian scenography A. Petrytskyi, works by students and graduates of St. Petersburg Academy of Arts such as I. Driapochenko, Ye. Vzheshcha, D. Ilchenko, P. Levchenko, V. Menko, I. Seleznov, works of the Society's founders and members artists K. Bakhtin and M. Kholodovskyi, participants of the exhibition "Kiltse" H. Kurnakov and K. Maltsev, students and graduates of KHU became a kind of "small retrospective" of the contemporary art space,

especially Kyiv. The exhibition in Kremenchuk united the traditions and innovations of the art of that time and became a bright event in the artistic life of Kremenchuk in the first third of the twentieth century.

Key words: art, art exhibition, Kremenchuk, K. Bakhtin, O. Bohomazov, Ye. Vzheshch, I. Driapochenko, D. Ilchenko, H. Kurnakov, P. Levchenko, K. Maltsev, V. Menko, A. Petrytskyi, I. Seleznov, M. Kholodovskiyi.

Постановка проблеми. Професійне художнє мистецтво має надзвичайний вплив на формування культурного простору, забезпечуючи доступ до культурних цінностей і задовольняючи художні, гносеологічні, ціннісно-орієнтовані потреби суспільства. Дослідження сучасного мистецького життя не можливе без з'ясування історичного досвіду митців минулого, що й дає змогу сформувати уявлення про широку картину художнього життя, його особливості та закономірності, принципи становлення.

Кожен історичний період розвитку художнього мистецтва є унікальним віддзеркаленням суспільного життя з лише йому притаманними ідеями та тенденціями, проте початок ХХ ст. вважають часом справді революційних змін у світовому мистецтві, а за інтенсивністю, динамікою й мультивекторністю художніх пошуків – одним із найцікавіших і найскладніших його періодів. До того ж український художній процес є органічною частиною загальноєвропейського, який формує власне впізнаване обличчя (Українське мистецтво, н. д.).

Творче становлення митця не можливе без постійної взаємодії, обміну творчими ідеями, проектами, що є одним із основних завдань виставкової діяльності, яка є багатогранним, невід'ємним складником культурно-мистецького життя суспільства. У цьому контексті необхідно зазначити важливість Першої виставки картин у Кременчуці (далі – ПВКК) для розвитку художнього життя краю не лише за назвою, але й за іменами експонентів на тлі тогочасного розвитку українського мистецтва.

Аналіз досліджень. Дослідження виставкової діяльності в контексті збереження культурно-мистецької спадщини України нині набуває актуальності з огляду на активне поширення цих соціокультурних практик та їхній вагомий внесок у палітру культурно-мистецького життя суспільства.

У сучасних мистецтвознавчих розвідках останнім часом актуалізувався інтерес до особливостей і тенденцій регіонального художнього життя минулого, зумовлений необхідністю надати науково-систематизований, хронологічно обґрунтований аналіз культурного простору країни загалом (наукові розробки Я. Бобоша, О. Граба, Т. Кари-Васильєвої, О. Коваленка, В. Рубана та інших вчених). Художньо-мистецька палітра Кременчука

в історичному аспекті була об'єктом досліджень Л. Євселевського та А. Лушакової, проте процес становлення художнього життя міста, що є відображенням загальних тенденцій українського мистецького життя, не досить вивчений, тому потребує ґрунтовних досліджень та узагальнень.

Метою статті є дослідження першої художньої виставки у Кременчуці в 1914 році, її зв'язок із художньо-мистецьким українським простором, з'ясування її експонентів та їхніх репрезентованих робіт.

Виклад основного матеріалу. Характерною ознакою мистецького життя України вкінці ХІХ – на початку ХХ ст. стає розвиток виставкової художньої діяльності. Підґрунтям цього процесу слугувало створення художніх спільнот, товариств та об'єднань митців, метою яких було пропагування образотворчого мистецтва шляхом проведення спільних виставок і реалізації власних мистецьких творів.

Поштовхом до виникнення мистецьких спільнот стала активна діяльність на теренах України із 1870-х років Товариства пересувних художніх виставок (далі – ТПХВ), до реалістичного мистецтва яких мали змогу долучитися не тільки міські спільноти Єлисаветграду, Катеринославу, Києва, Одеси, Полтави, Харкова, де відбувалися повноцінні виставки, а й Кременчука, Миколаєва, Херсону, Чернігова, де проводилися так звані «паралельні» виставки (Коваленко, 1979: 36). Так, під впливом цього процесу в Одесі у 1890 році за зразком ТПХВ було створено Товариство південно-російських художників (далі – ТПРХ).

Надалі художні об'єднання створювалися у великих осередках мистецької діяльності українських міст: Київське товариство художніх виставок (далі – КТХВ) у 1887 році, Київське товариство заохочення мистецтв у 1890 році, Товариство для розвою руської штуки у Львові у 1898 році, Товариство Харківських художників у 1900 році, Товариство прихильників української літератури, науки і штуки у Львові у 1904 році, у Києві в 1907 році було створено так званий гурток «бахтінців», який не мав офіційної реєстрації та існував до 1916 року (Северюхин, Лейкінд, 1992: 87).

М. Голубець у праці «Історія української культури» засвідчує назву Товариства Київських художників (далі – ТКХ) (Крипякевич та ін., 1937: 618), яке заснували К. Бахтін, С. Світослав-

ський, О. Курінний та М. Холодовський, в організації виставок ТКХ також допомагав П. Левченко (Павленко, 1927: 14).

Створення товариств зумовило поширення виставкової діяльності у великих мистецьких центрах України та сприяло консолідації діячів культури й мистців у справі проведення всеукраїнських художніх виставок. Так, Перша Всеукраїнська художня виставка була присвячена святу української культури – відкриттю пам'ятника І. П. Котляревському (скульптор погруддя – Л. Позен), яке відбулось 30 серпня 1903 року в Полтаві. Виставка була улагоджена в музеї Полтавського земства. Експонентами, серед інших, були С. Васильківський, В. Кричевський, П. Мартинович, О. Сластьон, Г. Цис (К открытию памятника, 1903).

Через два роки у Львові за сприяння створеного в 1904 році Товариства прихильників української літератури, науки і штуки під керівництвом І. Труша відбулась Всеукраїнська мистецька виставка, експонентами якої були М. Бойчук, А. Монастирський, Ю. Панькевич, М. Сосенко, І. Труш, інші митці та народні майстри (Нога, 2000: 45). 1906 року відкриваються відразу дві художні виставки: у Полтаві – Друга всеукраїнська за участі С. Васильківського, В. Кричевського, П. Мартиновича, О. Сластьона та інших й у Харкові, де експонувалися роботи М. Беркоса та С. Васильківського. У грудні 1911 року в Києві відкрилась Перша українська артистична виставка (далі – ПУАВ) у приміщенні Київського міського музею, яку організували художники В. Кричевський, Ф. Красицький, П. Холодний, археолог М. Біляшівській та поет О. Олесь.

М. Голубець зазначав, що «своїм змістом і характером це була спроба ретроспекції сучасного українського мистецтва в усіх його ділянках» (Крипякевич та ін., 1937: 618). О. Сластьон зауважує, що не менше ніж половина експонентів виставки не змогла показати свої кращі роботи через участь у виставках ТПХВ (Опішнянський гончар, 1912). Після закінчення виставки експозицію перевезли до Полтави.

Друга виставка відбулася у 1913 році в Києві під назвою «Виставка картин». Вона була меншою порівняно з першою «ретроспективною» і після закінчення з деякими змінами також була перевезена до Полтави (Крипякевич та ін., 1937: 618).

У контексті питання, що розглядається, потрібно згадати ще одну подію, яка відбулась у лютому 1914 року в Києві, – відкриття виставки об'єднання «Кільце», у якій взяли участь, окрім організаторів О. Богомазова та О. Екстер, молоді

художники – учні Київського художнього училища (далі – КХУ) та студії О. Мурашка.

Слід зазначити, що ситуація, яка склалась у художньому просторі Києва у 1913 році – першій чверті 1914 року напряму чи опосередковано мала вплив на організацію, проведення та деякою мірою на експозиційне наповнення Першої виставки картин у Кременчуці у 1914 році, відкриття якої відбулося 9 березня у залах Пушкінської аудиторії з платнею за вхід у день відкриття 50 коп., в інші дні – 35, для учнів – 15 коп.

Експонентами виставки були 35 українських художників, які репрезентували 222 роботи (Каталог ПВКК, 1914). Аналізуючи експонентів кременчуцької виставки, зазначених у каталозі, можемо засвідчити участь художників об'єднання «Кільце»: О. Богомазова, Г. Курнакова, К. Мальцева, учасників Першої української артистичної виставки та Виставки картин у 1913 році, М. Орлова й О. Судомори, організаторів та учасників Товариства київських художників К. Бахтіна, Л. Брюммера, Є. Вжеша, Д. Ільченка, П. Левченка, В. Менка, І. Селезньова, М. Холодовського, випускників та учнів Київського художнього училища, місцевих митців, викладачів малювання О. Зеленського і П. Кравчука на чолі з уродженцем кременчуцького краю І. Дряпоченко (Ханко, 2014: 62).

Попри значну кількість київських митців – учасників ТКХ на чолі з К. Бахтіним і М. Холодовським, можемо припустити, що саме К. Бахтін міг бути організатором Першої виставки картин у Кременчуці. Беручи до уваги відсутність на той час у місті мистецьких навчальних закладів, художніх товариств чи спілок і художньої виставкової діяльності, ця подія для провінційного міста стала непересічним явищем. Для повного уявлення складу експонентів кременчуцької виставки 1914 року вважаємо за доцільне провести короткий поіменний опис мистецького шляху художників на час проведення виставки.

Бахтін Костянтин Миколайович (1873-1932). Художник-живописець, у 1900 році закінчив школу М. Мурашка. З 1908 року – експонент ТПХВ. Організатор та учасник ТКХ, учасник виставки картин київських художників у 1913 році, що експонувалася в приміщенні Педагогічного музею. Мистецький оглядач того часу С. Кузьмін у регулярному розділі «Листи з Києва» художньо-літературного журналу «Аполлон» виділив роботу К. Бахтіна «Осінь елегія» (Кузьмін, 1913), яка, можна припустити, експонувалася у Кременчуці, але під назвою «Осінь мелодія» (№ 8 каталогу). Робота «Останні промені» (№ 12 каталогу) була

репродукована на вітальній листівці під № 536 Акціонерного товариства «Гранберг». Усього на ПВКК митець представив шість робіт.

Богомазов Олександр Костянтинович (1880-1930). Художник-живописець, кубофутурист, видатний представник і теоретик українського художнього авангарду, педагог. Після навчання в О. Мурашка, В. Менка та І. Селезньова в КХУ, яке закінчив у 1911 році, залишившись без матеріальної та моральної підтримки батька, О. Богомазов влаштовується працювати художником-карикатуристом відразу у двох газетах – «Київська іскра» та «Київська думка». Саме за завданням редакції останньої у 1911 році виїздить до Фінляндії. За спогадами доньки митця Я. О. Іванникової-Богомазової, батько у Фінляндії «працює дуже напружено. Привозить багато малюнків, акварелей, живопису, об'єднаних у великий «Фінський цикл» (Іванникова, 1993: 150). Саме з цього фінського циклу О. Богомазов на кременчуцькій виставці експонує 16 робіт, серед яких 4 акварелі (№ 14-29 каталогу). Після повернення з творчого відрядження митець бере участь у виставці київських художників, яка розмістилася у приміщеннях Педагогічного музею. Роботу «Мала Іматра», яка експонувалася на ПВКК, відзначав Є. Кузьмін на сторінках «Аполлона» (Кузьмін, 1913).

Слід зазначити, що за два тижні до початку ПВКК, 23 лютого, у Києві відкрилась виставка кубофутуристів «Кільце», на якій експонувалося 306 робіт 21 художника. Організатором цієї події разом із О. Екстер був О. Богомазов, репрезентувавши 88 графічних і живописних робіт. Зазначена мистецька подія масштабно висвітлювалася в журналі літератури, мистецтва та театру «Музи» оглядачами Б. Манджосом і М. Фореггером. «Богаче и ярче всех представлен Богомазов. Он наиболее ценен среди других художников «Кольца», – зазначав Б. Маджос на шпальтах видання (Манджос, 1914). Можемо припустити, що майже повний збіг у часі з різницею у два тижні виставок «Кільце» та ПВКК пояснює відбір О. Богомазовим 16 робіт саме з «Фінського циклу» до експозиції у Кременчуці.

Брюммер Леонід Володимирович (1889-1971). Художник-живописець, навчався у КХУ (1911-1915) у В. Менка та О. Мурашка, учасник ТКХ. Роботи «Сретенська церков у Києві», «Околиця міста» та «Бузок» представлені серед п'яти робіт на ПВКК (№ 30, 32, 34 каталогу), були експоновані на виставці київських художників у 1913 році. На час проведення виставки в Кременчуці Л. Брюммер був студентом КХУ.

Вжещ Євген Ксаверійович (1853-1917). Живописець польсько-українського походження, навчався в Київській рисувальній школі М. Мурашка (1876-1880), з 1884 року продовжував навчання в Петербурзькій академії мистецтв, після закінчення якої вступив до Мюнхенської академії мистецтв. Учасник виставок ТПВХ, ТПРХ, КТХВ (1893-1900), ТКХ. На першій виставці КТХВ у 1894 році Є. Вжещ експонував, серед інших, роботи «Весна» та «Букет бузку» (Каталог КТХВ, 1894: 4), які були експоновані на ПВКК (№ 55, 56 каталогу). У 1900 році на VI виставці КТХВ була експонована робота «Останній промінь» (Каталог КТХВ, 1900: 2), яка була представлена на ПВКК (№ 57 каталогу).

Дряпаченко Іван Кирилович (1881-1936). Художник-живописець, навчався в Київській рисувальній школі М. Мурашка (1894-1898) у М. Пимоненка. Після закінчення школи навчався у Московському училищі малювання, скульптури та архітектури як вільний слухач у майстерні В. Серова. З 1903 року навчався у С.-Петербурзькій АМ у майстерні І. Рєпіна. Після закінчення академії, отримавши звання художника, працював у творчому відрядженні у Флоренції. Після повернення отримав III премію ім. А. І. Куїнджі за роботи, написані у відрядженні (Горина, 1976: 468). На виставці в Кременчуці були експоновані чотири його роботи.

Ільченко Дмитро Ілліч (1878-1963). Художник-живописець, розпочав навчання в художній школі при Києво-Печерській лаврі у 1886 році у 8-річному віці, залишившись сиротою. Надалі продовжив навчання та закінчив Київську рисувальну школу М. Мурашка у 1900 році та КХУ у 1905 році. З 1913 року викладав живопис у реальній технічній школі Києва. У цьому ж році брав участь у VI виставці ТКХ (Кузьмін, 1914), серед інших робіт експонував «Nature-Morte», «Вікно», «По дорозі до казки», «Сон в Х-му столітті», які були представлені на ПВКК (№ 124, 130, 131, 132 каталогу).

Коновалюк Федір Зотикович (1890-1984). Художник-живописець, графік, книжковий ілюстратор, виконував реставраційні роботи, розписи церков. Навчання розпочав у Лаврській іконописній майстерні в І. Їжакевича та В. Соніна. Будучи учнем, у 1906 році під керівництвом І. Їжакевича брав участь у розписах церкви всіх Святих, Борисоглібського та Покровського храмів у Києві; Спаса-Преображенського храму в Катеринославі. Закінчивши у 1909 році Лаврську майстерню, продовжив навчання в КХУ, викладачами в якому були В. Менк та О. Мурашко.

З ескізом «Княгиня Ольга» був експонентом ПУАВ (ПУАВ, 1911: 8), яка відбувалася у Києві із 23 грудня 1911 року по 10 січня 1912 року у приміщенні міського музею та набула широкого розголосу як в українській, так і в російській мистецтвознавчій критиці (Голубець, 1926: 7). На час проведення виставки в Кременчуці Ф. З. Коновалюк був студентом КХУ. Слід зазначити, що дореволюційний період творчості художника, за словами самого Федора Зотиковича, був присвячений виключно пейзажу (Цельтнер, 1965: 6). На виставці у Кременчуці були представлені три роботи.

Курнаков Георгій Васильович (1887-1977). Художник-живописець, графік, у 1916 році закінчив КХУ, навчався у Ф. Кричевського, В. Менка та О. Мурашка. Будучи студентом, брав активну участь у виставковому житті Києва. У першій третині 1914 року був експонентом трьох мистецьких виставок. На сторінках Петербурзького художньо-літературного журналу «Аполлон» київський художній критик Є. Кузьмін (викладач курсу історії мистецтва художньої студії О. Мурашка), описуючи виставки товариства художників-киян, зазначив експоновані роботи молодого Г. Курнакова, «давшого несколько живых этюдов» (Кузьмін, 1914). У лютому 1914 року брав участь у виставці кубофутуристів «Кільце». На першій виставці в Кременчуці представив чотири роботи.

Лабренц Федір Федорович (1889-1938). Закінчив КХУ у 1916 році, брав участь у виставці Товариства художників-киян, експонуючи роботу «Осіньні листя». Як зазначив художній критик Є. Кузьмін на сторінках Петербурзького «Аполлона», «несколько отдыхаясь, наталкиваясь на случайные работы неведомых еще молодых: ... Лабренца, в котором чувствуется декоративная жилка (Осенние листья)» (Кузьмін, 1914). На ПВКК були представлені дві роботи.

Левченко Петро Олексійович (1856-1917). Художник-живописець, навчався у Д. Безперчого в Харкові, де отримав перші знання з малювання, потім у студії Шнейдера. У 1874 році вступив до С.-Петербурзької АМ як вільний слухач. Навчався під керівництвом М. Клодта та І. Чистякова. Не завершивши навчання, повернувся до України, де з 1886 року викладав у Харківській рисувальній школі М. Раєвської-Іванової. З того часу учасник пересувних художніх виставок входив до складу ТПРХ, брав участь у діяльності ТКХ. М. Павленко, згадуючи про час перебування у Києві П. Левченка, зазначає, що він «багато працював і брав діяльну участь у виставках, які організовував у Києві майстер-передвижник К. Бахтін. Левченко

дуже допомагав у справі організації тих виставок, що називалися «Виставки картин київських художників» (Павленко, 1927: 14). На виставці в Кременчуці були представлені шість його робіт.

Мальцев Костянтин (дата народження та смерті невідомі). Учасник виставки групи «Кільце». У журналі «Музи» в оглядовій статті, присвяченій відкриттю виставки, М. Фореггер зазначив: «Близок Сарьяну Мальцев, но у Мальцева, к сожалению, нет Сарьяновской красочной насыщенности и понимания экзотики» (Фореггер, 1914). На першій виставці картин у Кременчуці К. Мальцев експонував три роботи.

Маренков Олексій Васильович (1886-1942). Художник-графік, плакатист і педагог, навчався в КХУ у викладачів Г. Дядченка, І. Селезньова та Ф. Кричевського, закінчив навчання у 1912 році (Андрейканіч, 2012: 69). На виставці у Кременчуці експонував одну роботу.

Менк Володимир Карлович (1856-1920). Художник-живописець, навчався в Петербурзькій АМ у І. Крамського та І. Шишкіна. Викладав у КХУ, був одним з ініціаторів його заснування. Учасник ТПВХ із 1882 року, брав активну участь у художньому житті Києва (Кудрицький, 1992: 396). На виставці в Кременчуці було експоновано п'ять його робіт.

Орлов Микола. Художник-живописець, експонент ПУАВ, на якій представив шість робіт (ПУАВ, 1911: 14). Можемо припустити, що одна з них під назвою «Римлянка» була експонована у Кременчуці під назвою «Римська Гетера» (№ 174 каталогу). На другій виставці українських художників у 1913 році М. Орлов експонував вісім робіт, серед яких «Утоплена» (Виставка картин, 1913: 8), що була представлена в Кременчуці (№ 169 каталогу).

Письменник і перекладач М. Вороний, проводячи огляд виставки, зазначив: «На сій виставі знаходимо фантастику («Утоплена», «Ескіз»)... Тільки його зелено-сині тони «Утопленої» і сині та огністі «Ескізу» (ніби «казка ночі – русалки, поторочі) лише заінтриговують, подражнюють уяву глядача, але не затоплюють її, не чарують» (Вороний, 1913). Загалом на першій виставці картин у Кременчуці експонував 16 робіт, серед яких дев'ять етюдів.

Петрицький Анатолій Галактіонович (1895-1964). Художник-живописець і художник театру, навчався з 1912 року в КХУ у викладача В. Кричевського та в студії О. Мурашка, який у тому ж році звільнився з викладацької посади в КХУ та створив художню студію, яку відвідували студенти художнього училища та деяких інших

навчальних закладів (Нога, 2000: 79). А. Петрицький разом з І. Падалком та О. Павленком, студентами КХУ, створили молодіжне художньо-літературне об'єднання, яке існувало впродовж 1913-1914 років (Нога, 2000: 79).

Як зазначає мистецтвознавець О. Нога, описуючи діяльність об'єднання, «художники групи, зокрема А. Петрицький та І. Падалка, вже чітко стояли на позиціях кубофутуризму як у своїй живописній, так і в епатажно-театральних діях, що проводилися на вулицях Києва» (Нога, 2000: 79). У 1914 році А. Петрицький почав брати участь у виставковій діяльності і став експонентом першої весняної виставки картин і скульптур у Києві (Горбачев, 1971: 6) та першої виставки картин у Кременчуці, де експонував чотири роботи.

Селезньов Іван Федорович (1856-1936). Художник-живописець, навчався в С.-Петербурзькій АМ, після закінчення у 1881 році отримав звання класного художника першого ступеня (Кондаков, 1915: 177). Повернувшись до України, з 1886 року викладав у рисувальній школі М. Мурашка. Починаючи з 1901 року працював викладачем у КХУ (Кудрицький, 1992: 520), у якому з 1911 року по 1914 роки виконував обов'язки директора (Кондаков, 1915: 177). На виставці у Кременчуці були представлені дві роботи художника.

Судомора Охрім Іванович (1889-1968). Художник-живописець і графік, навчання розпочав у 1904 році в Лаврській іконописній майстерні під керівництвом І. Іжакевича. У 1913 році закінчив КХУ (Кудрицький, 1992: 562), експонент ПУАВ. Слід зазначити, що три з п'яти робіт, представлених О. Судоморою на виставці, а саме «Пано», «Минуле» та «У монастирі» (ПУАВ, 1911: 15), були експоновані на кременчуцькій виставці (№ 203, 204, 206 каталогу). На другу виставку картин у 1913 році в Києві художник надав 14 творів, серед яких були візерунки київського літературно-мистецького журналу «Сяйво», в якому він працював художником у 1913-1914 роках.

Даючи розлогий опис цієї виставки в журналі «Ілюстрована Україна», М. Вороний зазначав про «малюнки справжнього модерніста Охріма Судомори», який «і тепер вже може імпонувати глибокою інтуїцією й оригінальною концепцією своїх творчих задумів» (Вороний, 1913). На виставці у Кременчуці О. Судомора експонував 10 робіт, серед яких чотири етюди.

Холодовський Михайло Іванович (1855-1926). Художник-живописець, пейзажист, експонент

виставок ТПВХ з 1886 року. На Всесвітній виставці в Парижі у 1889 році отримав бронзову медаль. Один із засновників Товариства художників-киян. Навчався в Петрівському полтавському кадетському корпусі та Петербурзькому військовому училищі. Живопису навчався у В. Волкова та І. Зайцева (Білоусько, 2015: 610). На виставці у Кременчуці були представлені три роботи.

Слід наголосити, що нині відсутня або потребує уточнення інформація щодо таких експонентів першої виставки картин у Кременчуці (прізвища та ініціали подані згідно з каталогом ПВКК): В. П. Алейников, Ф. К. Варчук, Вершинін (ініціали відсутні), І. Ф. Вінтерле, О. Б. Вязьмітінова, М. Я. Вязьмітінов, К. П. Елев, В. І. Жерновков, Н. Н. Карпов, І. І. Потап'єв, А. К. Пчелінцев, М. Тарарум, Н. Я. Улупов, Б. Шорін, що створює підрунтя для подальших наукових розвідок.

Висновки. Отже, виникнення на теренах України вкінці XIX – на початку XX ст. художніх об'єднань і товариств митців, які пропагували образотворче мистецтво шляхом проведення виставок, і початок процесів національного самовизначення, пошук нових форм репрезентації картин призвели до започаткування перших українських художніх виставок. Загалом перша виставка картин у Кременчуці стала віддзеркаленням тогочасного мистецького життя Києва й України. Організаторам експозиції вдалося зібрати роботи художників різних об'єднань та груп в одному виставковому просторі.

Роботи яскравого представника українського авангарду О. Богомазова, ранні роботи новатора української сценографії А. Петрицького, молодих митців М. Орлова та О. Судомори, твори учнів та випускників С.-Петербурзької АМ І. Дряпоченка, Є. Вжеша, Д. Ільченка, П. Левченка, В. Менка, І. Селезньова, роботи засновників та учасників Товариства київських художників К. Бахтіна та М. Холодовського, учасників виставки «Кільце» Г. Курнакова та К. Мальцева, студентів і випускників КХУ стали свого роду «малою ретроспекцією» тогочасного мистецького простору, насамперед Києва.

Виставка в Кременчуці стала яскравою подією в художньому житті міста першої третини XX століття, об'єднала традиції та новаторство тогочасного мистецтва, вплинула на тимчасове поживлення художнього життя краю, перерваного початком Першої світової війни й буремними подіями 1917 року.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрейканіч А. І. Антологія українського плаката першої третини ХХ століття. Косів : Видавничий дім «Довбуш», 2012. 120 с.
2. Виставка картин. Київ. Р. Б. 1913. К. : Типографія А. І. Гросмана, 1913. 9 с.
3. Виставка произведений Федора Зотиковича Коновалюка : каталог / Заг. ред. В. П. Цельтнер. К. : Видавництво «Реклама», 1965. 52 с.
4. Вороний М. З виставки українських художників у Києві. *Ілюстрована Україна : літературно-художній журнал для українських родин*. 1913. Випуск № 19-20. С. 3-4.
5. Голубець М. П. Холодний. Львів : Українське мистецтво, 1926. 25 с.
6. Горбачев Д. Анатолий Галактионович Петрицкий : каталог. М. : Советский художник, 1971. 152 с.
7. Золотой век художественных объединений в России и СССР (1820-1932) : справочник / Д. Я. Северюхин, О. Л. Лейкинд. СПб : Чернышев, 1992. 400 с.
8. Енциклопедія мистецтва Полтавщини / Гол. ред. В. М. Ханко. Полтава : АСМІ, 2014. Т. 1. 503 с.
9. Іваницьова Я. Спогади дочки О. Богомазова (вступ Е. Димшиця). *Українське мистецтвознавство*. 1993. Випуск 1. URL: http://uartlib.org/downloads/IvannikovaSpogadi_uartlib.org.pdf (дата звернення: 10.02.2021).
10. Історія української культури / І. Крип'якевич, В. Радзикевич, М. Голубець та ін.; під заг. ред. І. Крип'якевича. Львів : Видавництво Івана Тиктора, 1937. 718 с.
11. Каталог Первой выставки Киевского товарищества Художественных выставок. К., 1894. 8 с.
12. Каталог первой выставки картин в Кременчуге. Кременчуг, 1914. 12 с.
13. Каталог VI Выставки картин Киевского товарищества художественных выставок. К., 1900. С. 8.
14. Коваленко А. Н. Передвижники и Украина: Страницы русско-украинских культурных связей. К. : Наукова думка, 1979. 168 с.
15. Кондаков С. Н. Юбилейный справочник Императорской Академии художеств. (1764-1914). СПб : Товарищество Р. Голике и А. Вильборг, 1915. Т. 2. 454 с.
16. Къ открытію памятника И. П. Котляревскому. *Южный край*. 1903. № 7836. С. 5.
17. Кузьмин Е. Письмо из Киева. *Аполлон : художественно-литературный журнал*. 1913. № 2. С. 68.
18. Кузьмин Е. Письмо из Киева. *Аполлон : художественно-литературный журнал*. 1914. № 5. С. 55-56.
19. Манджос Б. Художники-новаторы и критика. *Музы*. 1914. № 5. С. 8.
20. Митці України : Енциклопедичний довідник / За ред. А. В. Кудрицького. К. : «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1992. 848 с.
21. Нога О. Малярство українського авангарду 1905-1918 року. Львів : Українські технології, 2000. 292 с.
22. Опішнянський гончар. Перша артистична українська виставка. *Рада*. 1912. № 8. С. 1.
23. Павленко М. Петро Левченко (1859-1917). Серія «Майстри українського мистецтва». Прага : Видавництво української молоді, 1927. 16 с.
24. Перша Українська Артистична Виставка. 10 грудня 1911 року – 10 січня 1912 року. Київ : Міський музей. 1911. 19 с.
25. Полтавіка. Полтавська енциклопедія / Гол. ред. О. Білоусько. Полтава : АСМІ, 2015. Т. 9. 864 с.
26. Українське мистецтво кінця ХІХ – початку ХХ ст. Нариси з історії українського мистецтва. URL: <http://www.ukrartstory.com.ua/tekst-statti-36/ukrajinske-mistectvo-kincja-xix-pochatku-xx-st.html> (дата звернення: 02.02.2021).
27. Фореггер Н. Виставка «Кольца». *Музы*. 1914. № 5. С. 7.
28. Художники народов СССР. Библиографический словарь / Ред. Т. Н. Горина. М. : Изд-во «Искусство». 1976. Т. 3. 544 с.

REFERENCES

1. Andrejkanich A. I. Antologhija ukrajinsjkogho plakata pershoji tretyny KhKh stolittja [Anthology of Ukrainian posters of the first third of the XX century]. Kosiv : Vydavnychyj dim "Dovbush", 2012. 120 p. [in Ukrainian]
2. Vystavka kartyn. Kyjiv R. B. [Exhibition of paintings. Kyiv R. B.] 1913. K. : Typoghrafyja A. I. Ghrosmana, 1913. 9 p. [in Ukrainian]
3. Vystavka proizvedenij Fedora Zotikovicha Konovaljuka : katalog [Exhibition of compositions by Fyodor Zotikovich Konovalyuk : catalog] / Zag. red. V. P. Celtner. K. : Vidavnictvo "Reklama", 1965. 52 p. [in Russian]
4. Vorony M. Z vystavky ukrajinsjkykh khudozhnykiv v Kyjivi [From the Exhibition of Ukrainian Artists in Kyiv]. *Illustrated Ukraine: the literary and art magazine for Ukrainian families*. 1913. № 19-20. P. 3-4 [in Ukrainian].
5. Gholubecj M. P. Kholodnyj [P. Kholodnyj]. Ljviv : Ukrajinsjke mystectvo, 1926. 25 p. [in Ukrainian].
6. Gorbachev D. Anatolij Galaktionovich Petrickij : katalog [Anatoly Galaktionovich Petritsky : catalog]. M. : Sovetskij hudozhnik, 1971. 152 p. [in Russian].
7. Zolotoj vek hudozhestvennyh ob#edinenij v Rossii i SSSR (1820-1932) : cpravochnik [The Golden Age of Artistic Associations in Russia and the USSR (1820-1932) : directory] / D. Ya. Severjuhin, O. L. Lejkind. SPb : Chernyshev, 1992. 400 p. [in Russian].
8. Encyklopedija mystectva Poltavshhyny [Encyclopedia of Art of Poltava Region] / Ghol. red. V. M. Khanko. Poltava : ASMI, 2014. T. 1. 503 p. [in Ukrainian].
9. Ivannykova Ya. Spoghady dochky O. Boghomazova (vstup E. Dymshycja) [Memoirs of O. Bogomazov's daughter (speech by E. Dyshchytisia)]. *Ukrainian art history*. 1993. № 1. URL: http://uartlib.org/downloads/IvannikovaSpogadi_uartlib.org.pdf [in Ukrainian].

10. Istorija ukrajinsjkoji kuljturny [History of Ukrainian Culture] / I. Krypjakevyeh, V. Radzykevyeh, M. Gholubecj ta in.; pid zagh. red. I. Krypjavevycha. Ljviv : Vydavnyctvo Ivana Tyktora, 1937. 718 p. [in Ukrainian].
11. Katalog pervoj vystavki Kievskogo tovarishhestva Hudozhestvennyh vystavok [Catalog of the First Exhibition of the Kiev Association of Art Exhibitions]. K., 1894. 8 p. [in Russian].
12. Katalog pervoj vystavki kartin v Kremenchuge [Catalog of the First Exhibition of Paintings in Kremenchuk]. Kremenchug, 1914. 12 p. [in Russian].
13. Katalog VI Vystavki kartin Kievskogo tovarishhestva hudozhestvennyh vystavok [Catalog of the VI Exhibition of Paintings of the Kiev Association of Art Exhibitions]. K., 1900. p. 8. [in Russian].
14. Kovalenko A. N. Peredvizhnyky y Ukrayna: Stranycy russko-ukraynskykh kuljturnykh svjazej [Peredvizhniki and Ukraine: Pages of Russian-Ukrainian Cultural Relations]. K. : Naukova dumka, 1979. 168 p. [in Russian].
15. Kondakov S. N. Jubilejnyj spravochnik Imperatorskoj Akademii hudozhestv. 1764-1914 [Anniversary directory book of the Imperial Academy of Arts. 1764-1914.]. SPb : Tovarishhestvo R. Golike i A. Vil'borg, 1915. T. 2. 454 p. [in Russian].
16. K otkrytiju pamjatnika I. P. Kotljarevskomu [Before the unveiling of the monument to I. P. Kotlyarevsky]. *Southern region*. 1903. № 7836. P. 5 [in Ukrainian].
17. Kuz'min E. Pis'mo iz Kieva. [Letter from Kiev]. *Apollo : art and literary magazine*. 1913. № 2. P. 68 [in Russian].
18. Kuz'min E. Pis'mo iz Kieva. [Letter from Kiev]. *Apollo : art and literary magazine*. 1914. № 5. P. 55–56 [in Russian].
19. Mandzhos B. Hudozhniki-novatory i kritika [Innovative Artists and Criticism]. *Muses*. 1914. № 5. P. 8 [in Russian].
20. Mytci Ukrajiny : Encyklopedychnyj dovidnyk [Ukraine Artists: Encyclopedic directory] / Za red. A. V. Kudrycjogho. K. : “Ukrajinsjka encyklopedija” im. M. P. Bazhana, 1992. 848 p. [in Ukrainian].
21. Nogha O. Maljarstvo ukrajinsjogho avanghardu 1905-1918 roku [Painting of the Ukrainian vantguard of 1905-1918]. Ljviv : Ukrajinsjki tekhnologhiji, 2000. 292 p. [in Ukrainian].
22. Opishnjansjkyj ghonchar. Persha artystychna ukrajinsjka vystavka [The First Artistic Ukrainian Exhibition]. *Rada*. 1912. № 8. P. 1 [in Ukrainian].
23. Pavlenko M. Petro Levchenko (1859-1917) Serija “Majstry ukrajinsjogho mystectva” [Petro Levchenko (1859-1917) Series “Masters of Ukrainian Art”]. Pragma : Vydavnyctvo ukrajinsjkoji molodi, 1927. 16 p. [in Ukrainian].
24. Persha Ukrajinsjka Artystychna Vystavka. 10 ghrudnja 1911 r. – 10 sichnja 1912 r. Kyjiv : Misjkyj muzej [The first Ukrainian Art Exhibition. December 10, 1911 – January 10, 1912 Kyiv, City Museum]. K., 1911. 19 p. [in Ukrainian].
25. Poltavika. Poltavsjka Encyklopedija [Poltavika. Poltava region Encyclopedia] / Ghol. red. O. Bilousjko. Poltava : ASMI, 2015. T. 9. 864 p. [in Ukrainian].
26. Ukrajinsjke mystectvo kincja XIX – pochatku XX st. [Ukrainian art of the late XIX – early XX century]. URL: <http://www.ukrartstory.com.ua/tekst-statti-36/ukrajinske-mistectvo-kincja-xix-pochatku-xx-st.html> [in Ukrainian].
27. Foregger N. Vystavka “Kol'ca” [Exhibition of the “Ring”]. *Muses*. 1914. № 5. P. 7 [in Russian].
28. Hudozhniki narodov SSSR. Biobibliograficheskij slovar' [The Artists of the peoples of the USSR. Bibliographic dictionary] / Red. T. N. Gorina. M. : Izd-vo “Iskusstvo”. 1976. T. 3. 544 p. [in Russian].